

Delavec izhaja vsak petek z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto K 5:20, za pol leta K 2:60, za četrt leta K 1:30. Posamezna številka 10 vin. Naročnina za Nemčijo za celo leto 5 mark, za Ameriko 2 dolarja. Pošiljatve na uredništvo in upravnništvo: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6, prvo nadstr.

DELAVEC

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostopnimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 18 vin., pri trikratni po 16 vin., pri šestkratni po 14 vin., pri celoletnih objavih po 12 vin. za vsakokr. — Za razne izjave itd. stane pet vrstica 24 vin. — Reklam. so poštn. ine proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Pred mirom?

V torek 12. t. m. se je razglasila vest, da je četverozveza osrednjih držav, to je Avstrija, Nemčija, Bulgarija in Turčija, predložila po svojih nevtralnih zastopnikih ententnim vladam noto, v kateri izjavlja, da je pripravljena stopiti v mirovna pogajanja. Vest je zbudila med prebivalstvom veliko veselje, dasi ta nota še ni konkreten mir.

Položaj na bojiščih za entento ni ugoden. Uspeh osrednjih držav, zlastj v Rumuniji, pa je razmeroma velik. Ni izključeno, kakor je napovedal bulgarški ministrski predsednik Radoslavov, da se ta uspeh prav kmalu pomnoži z novimi uspehi na južnih evropskih bojiščih, kar bo imelo še večji moralni utisk pri ententi nego dosedaji uspehi.

V vladah smo imeli pravkar celo vrsto kriz. Novi voditelji vlad niso bili nikjer sprejeti povsem prijazno. V ruski dumi so imeli burno sejo, Lloyd Georges ni niti v svoji liberalni stranki našel neomajnega zaupanja, v francoski in italijanski zbornici naraščajo mirovne struje in v obeh zbornicah so imeli silno burne seje. Stališči ministrskih predsednikov Brianda v Franciji in Sonnina v Italiji sta tudi omajani. Splošni položaj je tak, da razen Anglije, ki ji gre za svetovno gospodstvo, nima pravzaprav nobena država pravega povoda za nadaljevanje vojne.

Nota, ki so jo poslane osrednje države ententnim vladam mora končno ovreči trditve, češ da osrednje države niso za mir ter osrčiti protivojne struje v ententnih državah, kar utegne nedvomno pospeševati konec sedanje svetovne vojne.

Minuli teden smo še čitali bojevit govor Trepova, Brianda, Bisolattija, Lloyd Georgesa, a sedaj prihaja nota, ki ovrže vse velike kombinacije teh državnikov. Ententa bo nerada ugriznila ponudeno jabolko, branila se bo najbrže vsaj nekaj časa, toda volja prebivalstva, volja javnega mnjenja ne bo dolgo dopuščala, da bi krvavela vsa Evropa na račun angleškega svetovnega gospodstva še dalje. To prepričanje nas navdaja ob tej priliki.

Nota sicer ne vsebuje pozitivnih mirovnih predlogov, ker to ni mogoče iz diplomatskih razlogov, pač pa je dovolj jasna, in konkretna za podlago posvetovanja o mirovnih pogojih.

Nota se glasi v prevodu:

„Najstrašnejša vojna, ki jo pozna zgodovina, divja že skoro dve in pol leti v velikem delu sveta. Ta katastrofa, ki je vez skupne tisočletne civilizacije ni mogla zadržati, je zadela človeštvo v njega najdragocenejših pridobitvah. Ona grozi razbiti v prah duševni in materialni napredek, ki je tvoril na začetku 20. stoletja ponos Evrope. Avstro-Ogrska in njene zaveznice, Nemčija, Bulgarija, in Turčija so v tem boju dokazale, da je njih sila nepremagljiva. Izvojevale so ogromne uspehe nad sovražnikom, ki jih po svojem številu in po vojnem materialu nadkriljuje. Neomajno se držijo njihove čete proti vedno opetovanim napadom sovražnih armad. Najnovejši juriš na Balkanu je bil naglo in zmagovito razbit. Zadnji dogodki dokazujejo, da tudi nadaljevanje vojne ne more zlomiti njihove odporne sile, temveč da opravičuje celokupni položaj pričakovane nadaljnjih uspehov. Države kvadrupelaliance so bile prisiljene poseči po orožju, da bra-

nijo svoj obstoj in svobodo svojega nacionalnega razvoja. Tudi slavni čini njihovih armad niso na tem ničesar izpremenili; vedno so vztrajale v prepričanju, da njihova lastna prava in njihove upravičene zahteve nikakor ne nasprotujejo pravicam ostalih narodov. Zvezne države ne stremijo za tem, da bi svoje sovražnike razbile ali uničile. V svesti si svoje vojaške in gospodarske sile in pripravljene nadaljevati vsiljeni jim boj do skrajnosti, istočasno pa prešinjene želje, preprečiti nadaljnje krvoprelitje in napraviti konec grozotam vojne, predlagajo štiri zavezane države, da naj se skoraj pričnejo pogajanja za mir. Predlogi, ki jih prinesejo k tem pogajanjem, stremijo za tem, zavarovati čast, obstoj in svobodo njihovih narodov ter tvorijo po njihovem prepričanju pripravo podlago za vzpostavitev trajnega miru. Ako bi navzlic tej ponudbi za mir in spravo trajal boj naprej, so vse štiri zavezane države odločene, ga nadaljevati do zmagovitega konca. Kar najbolj svečano pa odklanjajo pred človeštvom in pred zgodovino vsako odgovornost za to nadaljevanje vojne.“

Pred božičem smo! Mir ljudem na zemlji! Miru še ni, toda nada, da se kmalu povrne v Evropo zlati mir, nas navdaja s sladkostjo kot ljudi, kot socialiste.

Politični razvoj v naši državi za vladanja cesarja Franca Jožefa I.

(Iz „Železničarja“ št. 23. in 24. 1916.)

(Konec)

Po vojni so se nadaljevala pogajanja z ogrskim plemstvom in uspeh je bil, da se je razcepila država na dva dela. V Avstriji je zavladovala na to liberalna buržvazija z meščanskim ministrom. To ministristvo je bila prva parlamentarna vlada Franca Jožefa.

Brezdvomno je, da cesar ni bil naklonjen ne liberalni stranki in ne njeni vladi. Cesarju je bilo neprijetno, da so se upirali staro liberalci militarističnim zahtevam in še bolj nesimpatična mu je bila liberalna zakonodaja v cerkveno političnih stvareh. Da je označil papež cerkveno politične postavbe iz l. 1868 za „ostudne in vredne prokletstva“, to je bolelo cesarja, kot zvestega sina cerkve, prav hudo. Klerikalci so pričeli viharo agitacijo proti liberalnim postavam in jih niso hoteli izpolnjevati. Linški škof Rudigier je bil takrat obsojen zaradi motenja javnega miru na 14 dni zapora; cesar ga je takoj pomilostil. Cesar ni bil naklonjen ne liberalni zakonodaji in ne liberalnim voditeljem. Ko je bil nekoč ministrski posvet pod cesarjevim predsedstvom, se je vnel hud prepir med Giskro in Herbstom. Giskra je udaril tedaj s pestjo ob mizo. Zgodovinar Schäffle pravi o tem: „Ta udarec s pestjo ob mizo je bil usodnega pomena za meščansko ministristvo.“

Parlamentarna doktrina uči, da je treba sestaviti vlado iz večine v parlamentu. Po tej doktrini ni vladar svoboden pri izbori ministrov, zaupati mora vlado parlamentarni večini. Cesar se je ravnal po tem liberalnem nauku in pustil liberalno vlado dve leti na krmilu, čeprav ni odgovarjala njena politika njegovim nazorom. Potem pa je zavrzel to načelo, ker se mu ni zdelo prav, da pusti vladati može, katerih delovanje smatra za škodljivo. 29. oktobra 1870 je dejal v usode

polni avdienci profesorju Schäffleju: „Svojim narodom ne morem več lagati“. Po tej avdienci je prišlo na krmilo fevdalno slovansko ministristvo Hohenwartovo. Toda Hohenwart ni obstal dolgo. Cesar je spoznal, da fevdalno ministristvo ne ublaži nasprotstva nemško liberalne buržvazije, da ogroža razmerje z Ogrsko in Nemčijo. Za Hohenwartovim ministristvom je prišlo zopet liberalno ministristvo pod predsedstvom kneza Auersperga. L. 1873. je prišla gospodarska kriza, ki je izpodkopala tla liberalni vladi, liberalci so nasprotovali okupacije Bosne in tudi Bismarck se je odvrnil v Nemčijo od liberalcev — vzrokov dovolj, da je cesar odpustil Auerspergovo ministristvo in poklical Taaffeja, ki je uveljavil nov sistem vladanja.

Od Taaffeja do Badenija.

Grof Taaffe je bil v otroških letih cesarjev tovariš pri igri in pouku. Ko je bil cesar v Pragi, je bil Taaffe tam namestniški svetnik in cesar se je spomnil zopet tovariša iz otroških let in mu postal izredno naklonjen. Taaffe je odslej hitro napredoval in že v meščanskem ministristvu je bil policijski minister. Bunzel, ki raziskuje zgodovino avstrijskega delavskega gibanja, je dokazal iz arhivov, da je usilil Taaffe liberalni vladi na koncu let šestdesetih zasledovanje delavskih društev — vsa delavska društva so bila takrat kot „državi nevarna“ razpuščena. Po padcu liberalcev je postal Taaffe ministrski predsednik. On se je opiral na „železni obroč“, ki so ga tvorili češki fevdalci, poljska žlahta, klerikalci vseh narodov in Čehi. Nemški liberalci so tvorili opozicijo.

Taaffe, „cesarjev minister“, je užival izredno cesarjevo zaupanje. Cesar ga je smatral za svojega prijatelja in ga tikal. Tako dolgo kakor Taaffe ni vladal noben minister; od l. 1879. do 1893. je vodil državne posle. Med tem časom se je izpremenilo cesarjevo razmerje do vlade. Prej ni zaupal cesar svojim ministrom in dostikrat je poslušal brez njihove vednosti nasvete njihovih nasprotnikov. Taaffe pa je bil cesarjev zaupnik in izginilo je nasprotstvo med cesarjevo politiko in politiko ministrov. Cesar je posegal vedno redkeje sam v politično življenje.

Grof Taaffe je poizkušal, da zatre z izjemnim stanjem in procesi proti tajnim zvezam socialno demokracijo. Nasprotno pa je hotel zadovoljiti delavstvo z zakoni za delavsko varstvo, z bolniškim zavarovanjem in zavarovanjem proti nezgodam, ker je menil, da izpodnese s tako zakonodajo vse temelje socialno demokratične agitacije. To politiko je odobral tudi cesar. Večkrat je dejal cesar javno, da mu je za izredno zadoščenje, ker je Avstrija na polju zakonodaje za delavsko varstvo pred drugimi državami. Ta dejanski položaj je res veljal za kratek čas, a kmalu so nas prehiteli druge države. Cesarjevim svetovalcem se pač ni zdelo vredno, da bi mu poročali o napredku socialno politične zakonodaje v tujini.

Čeprav je bil Taaffejev režim tako sovraven socialni demokraciji, vendar je prišel čas, ko je moral sprejeti njeno najnujnejšo zahtevo. Ko je izpodkopavala poostreitev nacionalnih in socialnih nasprotij sistem Taaffejevega „železnega obroča“, ko je imel Taaffe v parlamentu največje težkoče, ko so demonstrirali delavci na cesti za enako volilno pravico, tedaj je pridobil finančni minister

Steinbach Taaffeju za načrt, da pomladi parlament z volilno reformo. Taaffe je izdelal l. 1893 reformo za volilno pravico, na katero je gotovo vplival tudi cesar. Njegov vpliv in vpliv nadvojvode Albrehta se kaže pri volilni reformi v tem, da je bila vezana volilna pravica na izpolnitev vojaške dolžnosti.

Ko je presenetil Taaffe državni zbor z volilno reformo, so se združili liberalci s fevdalci, nemškimi klerikalci in Poljaki, da preprečijo volilno reformo. Ta zveza nasprotnikov volilne reforme je spravila na površje ministrstvo Windischgrätz. Gospodom, ki so upropastili Taaffejevo ministrstvo, ni bil cesar naklonjen. Koalicija je jela razpadati in cesarja so opozorili na gališkega deželnega predsednika Badenija, ki je vladal v Galiciji z „močno roko“. Badenija je poklical cesar l. 1896 k vladi. Badenijeva naloga je bila, da zopet upostavi Taaffejev sistem. Vlada naj bi se zopet opirala na „desnico“ — fevdalce, klerikalce, Čehe in Poljake — in zadrževala nemško liberalno levico, da ne pride k moči. Da pridobi Čehe za večino, je izdal Badeni znane jezikovne naredbe. S tem je izzval nemško obstrukcijo. Ko je hotel udušiti obstrukcijo s silo, so naskočili socialni demokratje predsedništvu. Policija je udrila v parlament. Sedaj pa se je dvignilo dunajsko ljudstvo. 28. novembra 1897 so demonstrirali delavci in dijaki na Ringu... Cesar se je vrnil ta dan nepričakovano na Dunaj in odpustil Badenija. Vladanje desnice je bilo odpravljeno za vselej.

Od Badenija do volilne reforme.

Od l. 1860 do 1897 je obvladalo avstrijsko politiko nasprotje med „desnico“ in „levico“. „Desnico“ so tvorili fevdalci, klerikalci, Staročehi in Poljaki; „levico“ pa ustavoverni veleposestniki, liberalna buržvazija in z jožefinskim duhom prepojena birokracija. Na desnico so se opirali Goluchowski, Hohenwart, Taaffe in Badeni, na levico pa Schmerling, meščansko ministrstvo in Auersperg. Samo za koalicijsko vlado Windischgrätzovo sta stali obe skupini. Dokler je vladalo to nasprotstvo v avstrijski politiki, je zavzemal cesar napram strankam povsem določeno stališče. Njegove osebne simpatije so bile vedno pri vladah desnice, vlade leve je poklical le tedaj, kadar so to narekovali ozir na zunanjo politiko in razmerje moči.

Narodnostni boji, ki so sledili Badenijevemu padcu, so odpravili enkrat za vselej ta zgodovinska nasprotstva. Na mesto boja za nadvlado med levico in desnico so stopili sedaj narodnostni boji med Nemci in Čehi. Napram tem novim narodnostnim bojem ni zavzel cesar nikdar tako odločnega stališča kakor prej. Bolj odločno je nastopil cesar, če je menil, da je ogrožena enotnost armade. Prej je imel cesar za Čehe mnogo simpatij. Ko pa se je pričela med Čehi protimilitaristična propaganda od strani narodnih socialcev, je smatral cesar to radikalno gibanje za enotnost armade in vojaško disciplino zelo nevarno. To naziranje cesarjevo je bilo povod, da je podpiral Bienenrthovo vlado, proti kateri so ostro nastopali Čehi. Tudi na Ogrskem se je pojavilo stremljenje, da se uvede v ogrski armadi mažarsčina za poveljevanje. Takrat je izdal cesar armadno povelje, kjer je dejal, da se „ne odreče nikdar pravicam, ki so zagotovljene najvišjemu vojnemu gospodu. Skupna in enotna, kakršna je, naj ostane moja armada“. Ogrska neodvisna stranka se ni hotela ukloniti cesarjevi volji in ni hotela dovoliti višjega rekrutnega kontingenta brez mažarskega poveljevanja. Zato je cesar odločil ogrski parlament plemičev potom honvedske kompanije pod poveljstvom polkovnika Fabricija in vlada Fejervary-Kristoffyeva je razglasila volilno reformo. Ko pa je bilo ustrahovano ogrsko plemstvo, se je napravil z opozicijo mir in Tiszova pest je izsilila brambor reformo, a plemstvu na ljubo so izdali volilno reformo. Boj za poveljevalni jezik v armadi ni privedel do volilne reforme na Ogrskem, pač pa v Avstriji. Cesar je priznal, da se ne sme več odrekarati delavstvu

enake volilne reforme, zlasti ne po revoluciji na Ruskem in tudi zato ne, ker je bila volilna reforma proglašena na Ogrskem kot kraljev program. Cesar je podelil volilnemu reformnemu načrtu Gautschove vlade sankcijo in je zastavil tudi svoj osebni vpliv, da odstrani ovire.

Pred svetovno vojno.

Aneksija Bosne l. 1908 odvarja zadnje poglavje v tej tako burni zgodovini vladarstva. Notranja politika je postajala tudi v Avstriji vedno bolj odvisna od zunanje politike, že pod vlado Bienenrthovo, še bolj pa pod vlado Stürgkhovo in na Ogrskem pod Tiszovo. Pri teh najmlajših zgodovinskih dogodkih je težko določiti cesarjev delež, prekratka doba nas loči še od nje. Po balkanski vojni in aneksijski krizi je prevladala v naši politiki vedno bolj mržnja do Srbije. Aehrenthal je vpostavil po tripolitski vojni navidezno dobro razmerje z Italijo, vojna balkanskih držav s Turčijo nas je pripeljala večkrat na rob vojne, umor v Sarajevu je potem sprožil današnje grozote — vse to je še tako nepredelano, da danes ni mogoče izrekat končne sodbe. Usoda je hotela, da se je začelo vladanje Franca Jožefa v vihri revolucije in končalo v svetovnem požaru, vladanje, ki je bilo tako dolgo, da je v zgodovini brez primera.

Svetovna vojna.

Z izrednim učinkom bo delovala mirovna ponudba osrednjih držav na vesoljni svet. Eni bodo veseli, eni bodo srditi, eni zmedeni. Nad vsemi posledicami ponudbe, pa bo vzplavala nada in zavest, da mir ne more biti več daleč. Ta zavest bo najbolj pospeševala konec vojne, ki ga ni moglo pospeševati ne človečanstvo ne moderna kultura.

Čas je, da! Razmeroma ugoden čas. Zakaj na vseh bojiščih je propadla ententa, nekakemu mrtvilo, ki ji ne obeta tudi vbočje nobenih slavnih zmag.

Vojni položaj na italijanskem bojišču je že štirinajst dni nespremenjen. Vrše se le topovski boji pri Gorici in na tirolski bojni črti v presledkih in brez znatnih uspehov. Čete osrednjih držav prehajajo večkrat k napadom.

Vrše se tuptam letalski poleti in zračni boji. Vrhutega je na tem bojišču izredno deževno in vetrovno vreme.

Rusi so pričeli na gališki, bukovinski in deloma na sedmograški meji razlastilno ofenzivo. Na posameznih mestih navaljajo z velikimi množicami ter so zavzele nekaj nepomembnega prostora, vobče je vendar celotni poskus zavržen. Rusi so imeli v teh bojih nad 30.000 izgub na moštvo.

V ruski vojski se pojavlja zopet utrujenost. Nekatera poročila vedo povedati, da nedostaje municije Rusom in Rumuncem. Pač pa Rusija mobilizira dalje in se pripravlja menda na obrambo v Besarabiji.

Proti Rumuniji so dosegle osrednje vojne sile ogromne uspehe. Ko je zadnjič izšel naš list, ki smo ga morali prekmalu zaključiti zaradi praznika, je bilo že zasedeno glavno mesto Bukarešta. Bukarešta je precej moderno mesto in šteje okoli 300.000 prebivalcev. Rumuni in Rusi ga niso branili, ker so se bali, da bi bili obkoljeni, marveč so se polagoma umikali. Sedaj so osrednje sile že prekoračile reko Jalomito, ki teče severno od Bukarešte ter se izliva blizu Hirsova okoli 60 kilometrov južno od trdnjave Braile v Dunav. Prvotno so prekoračile Mackensenove čete Dunav pri Sistovu, minuli teden pa tudi pri Tutakanu in Črnih vodah. Rusi nameravajo izprazniti baje vso Dobrudžo, bodo poskusili braniti Brailo in Galac ter črto ob reki Dnjester, kar je za Ruse in Rumune silno velikega pomena; zakaj če bi te črte ne mogli braniti, je potem odprta pot v Besarabijo in do Odese, vrhutega bi pa prišle čete osrednjih držav za hrbet vojski Saharova, ki operira v Moldaviji, Bukovini in Karpatih.

Kako je ogromen uspeh v Rumuniji, nam pravijo vojna poročila. Doslej je zasedene že skoro dve tretjini rumunske in najrodovitnejše zemlje, vojnih ujetnikov je blizu 130.000, nekaj sto topov in izredno velike zaloge streliva, žita, prevoznih pomočkov je plen teh operacij.

Iz smeri Brašovo in Ploesti pa so prodrle zvezne čete do Rinunic-Sereta, ki sta oddaljena od Braile kvečjemu še 50 kilometrov.

Ministrski predsednik Bratianu obžaluje usodo Rumunije ter pravi, da je ententa obljubila Rumuniji tako silno ofenzivo na Francoskem, da bodo Nemci tam popolnoma zaposleni. Obenem pa naglašuje slabost entente, ki ni mogla niti ene malih držav braniti, dasi je prej toliko obljubovala.

Na macedonskem bojišču se vrše še vedno ljuti boji pri Bitolju. Bulgarske in nemške čete dobivajo ojačenja, ter so dosegle v obrambi že nekaj uspehov. To bojišče utegne postati bodoče dni pozorišče važnih dogodkov, zlasti, ker je prišla ententa z Grčijo precej navzkriž. Kakor smo že zadnjič poročali, je Grčija jela odklanjati nadaljne zahteve entente. Jela je mobilizirati, utrdila okolico Aten, svoje čete pa zbira v Larisi. Med prebivalstvom se pojavlja silno ogorčenje proti Venizelistom in ententi. Kralj je protestiral pri ententi, ker je snovala zaroto proti njemu.

Ententa je sklenila blokado Grčije.

Spor med Grčijo in entento še ni poravnat. Zato tudi ni mogoče izrekat o nadaljnjih korakih Grčije prav nobene sodbe, ker nam niso znani političski odnosi sploh.

Tudi na francoskem bojišču ni bilo posebnih dogodkov. Nekaj dni je bil pravcati odmor. Sele zadnje dni so pričeli topovski boji ob Somi, ki so zopet ponehali, a pričeli so se na izhodnem bregu Moze, pri Reimsu in deloma tudi pri Verdunu. Na tem bojišču bodo novi boji, če jih ne bo preprečil mirovni predlogi osrednjih držav.

Na azijskih bojiščih so zavračale turške čete ruske napade z uspehom.

Domači pregled.

Ljubljanska aprovizacija z mlekom je odrekla. Ne gre. Tako vsaj poročajo ljubljanski listi. Mi se temu prav nič ne čudimo. Poskusili bodo zopet z rekvizicijo. K temu dogodku pripominjamo le to, da gospodje nočejo razumeti pravo nalogo aprovizacije, namreč: preskrbo vseh življenjskih potrebščin po načinu, ki bi kolikortoliko načelno ustrezal socialnim potrebam. Izkušnja tudi uči, da ima Ljubljana pri rekviziciji smolo.

Ljubljanski aprovizacijski odsek. Ljubljanski aprovizacijski odsek je na vlogo delavskih organizacij zvišal racije kruha na zakonito množino. Odklonil je pa zahtevo, da naj se pomnoži odsek z zastopniki konsumentov iz delavskih vrst. Za danes samo konstantiramo to dejstvo.

Koerberjeva vlada je odstopila. Novo vlado sestavi dr. pl. Spitzmüller.

Idrija. Krajevni delavski odbor rudarske zadruga v Idriji ima glede aprovizacije delavstva malo, da ne več opraviti kot aprovizacijske korporacije same. Po cestah in pri delu obdelujejo delavci posamezne člane tega odbora zaradi pomanjkanja živil ter cen istih, od časa do časa pa morajo v avdijenco k rudniškemu predstojništvu na zahtevo delavstva iz lastnega nagiba ali pa na povabilo rudniškega predstojnika. Vse te obravnave pa tako malo izdajo, da so se delegati že vsega naveličali. Od vsega, kar se jim obljubi se dobi le del ali pa nič. Ni maščobe, ni fižola, ne usnja in podplatov, primanjkuje krompirja in slišati je celo, da se bo kvantum moke skrčil. Res lepi časi se obetajo delavstvu. In tega se po mnenju nekaterih vsega krivi delavski delegati. Ljudje božji, pomislite vendar enkrat, da tudi drugod manjka živil in vsega. Ali so tudi tega krivi rudarski delavski zastopniki? Sporočati želje delavstva na pristojno mesto je vse, kar morejo ti storiti. Preskrba in

razdeljevanje blaga imajo drugi v rokah, ki pa vztvarjati blaga tudi ne morejo. Trditev, da se pri privatnih rudnikih delavci z vsem po starih cenah preskrbljeni še ni dokaz, da je to tudi resnica. Doprinesite torej dokaz resnice, potem se bo delavski odbor potrudil glede živili tudi na višjem mestu, posebno je zato prilika sedaj, ko imamo na Dunju nov prehranjevalni urad. — Z Idrijo je jako težavna prometna zveza. To vsekakor otežkuje aprovizacijo. Delavski odbor naj posreduje kolikor more eventualno na višjih mestih, da se aprovizacija Idrije vsaj vbodoče za silo uredi. Doslej je bila aprovizacija težavna, ker je bilo najvažnejše blago sicer zaplenjeno, organizacija aprovizacije pa ni bila izvedena. Če se posreči novemu uradu organizirati aprovizacijo, bo tudi za Idrijo bolje. Kdor čita „Delavca“, je pač razvidel iz razprav vse težkoče, ki jih vsaj deloma more odpraviti le centralna uprava za prehranjevanje. Urad se je poprijel dela z resnobo in če se mu pojasni razmere v Idriji, bo sigurno upošteval nujno potrebo.

Zahvala. Podpisani se tem potom najvljudneje zahvaljujem vsem cenjenim tovarišicam in tovarišem, ki so mojega nepozabnega pokojnega sina z vsemi častmi ter brez vsakršnih stroškov spravili k večnemu počitku. Enako se zahvaljujem tudi vsem cenj. udeležnikom pogreba. — V Sp. Idriji, dne 3. decembra 1916. — Franc Vončina XVIII. rudar.

Umrli je brat s. Franc Ladihe iz Hrastnika. Kot rudar je delal prej v Nemčiji, v vojski je bil ranjen na ruskem bojišču. Nato je obolel ter umrl minuli teden v bolnišnici v Ptuj. Zapušča vdovo in dve majhni siroti.

V Trstu in Reki je nastopil legar, ki je zahteval že nekaj žrtev.

Novi bankovci po 50 K z datumom 2. januarja 1917 izidejo dne 18. decembra, enokronski pa 21. decembra z datumom 1. decembra 1916.

Obravnava proti dr. Fricu Adlerju se bo vršila v prvi polovici meseca januarja pred izjemnim sodiščem. Psihiatri so izjavili, da je duševno zdrav. Obtožen je zaradi umora. Druga poročila pa pravijo, da se vrši obravnava kesneje.

Tobak, se zopet podraži? Kakor se sliši, se v kratkem znova podraži cigaretne tobak, Hercegovinec, ki je od 4 K 50 vin. poskočil na 8 K. bo stal po novem tarifu 13 kron.

Svetovni pregled.

Nemški državni zbor je bil dne 12. t. m. nenadoma sklican. Državni kancler je v svojem govoru utemeljeval mirovno noto, ki so jo predložile osrednje države sporazumno ententnim zastopnikom, nevtralnimi državam in tudi papežu. Socialisti smatrajo ta korak za prvi pričetek akcije za mir.

Državni svet za Poljsko kraljestvo so ustanovili. Steje 25 članov in ima svoj sedež v Varšavi. Ta državni svet bo vodil posle do izvolitve rednega državnega sveta.

Rumunske izgube. Centralne države so zasedle že polovico Rumunije ter meri zasedeno ozemlje skoro sedemkratoliko kakor Kranjska. Rumunska vojska je štela blizu 700.000 mož. Ujetih je doslej okoli 145.000 mož; med njimi 1600 častnikov. Vse izgube rumunske vojske se cenijo na 300.000 mož. Od 400.000 pušk, je zaplenjenih polovica; vrhutega so izgubili 25 težkih in in 422 drugih topov ter 364 strojnih pušk. Med plenom se nahaja tudi 130 lokomotiv in 4500 železniških voz. Spričo teh ogromnih izgub se torej Rumuni ne morejo več zanašati na svojo silo, marveč le na rusko pomoč.

Francoski izdatki. Iz Pariza dne 9. decembra javlja Agence Havas: Zbornica je nadaljevala razgovor o začasnih kreditih za prve tri mesece leta 1917. Poslanec Ravul Peret je podal pregled o današnjem finančnem položaju. Od 1. avgusta 1914 do 31. decembra 1916 so dosegli krediti višino 63 milijard

frankov. S krediti prvega četrletja 1917 dosežajo 72 milijard, od teh 57 milijard za vojne izdatke. Obe vojni posojili sta dali 21.600 milijonov dejanskih vplačil. Če se prištejejo obligacije, je francoski narod posodil 48 milijard državi.

Francoska socialistična opozicija. O božiču se vrši francoski strankini zbor socialne demokracije. Manjšina se pripravlja za razprave.

Papež o strašni blaznosti vojne. Lugano, 5. decembra, (Kor. urad.) Papežev nagovor v včerajšnjem skupnem konsistoriju se je baje pričel glasom italijanskih listov z naznanilom, da je v veliko korist cerkve srečno končan kodeks kanoničnega prava in da bo v kratkem promulgiran. Nato je izšel papež od izjave, da olajšuje poznanje zakonov ravnanje po zakonih in prosep in slogo človeške družbe, ter izvajal: Strašna blaznost konflikta, ki tlači Evropo, nam jasno kaže, do kakega uničenja lahko pride neupoštevanje zakonov, ki urejujejo razmerje med državami. Vidimo v splošni mobilizaciji narodov, kako se tu nevedno ravna s svetimi stvarmi in celo z v cerkvenem dostojanstvu visoko stoječimi služabniki cerkve, ki sta oba po božjem in posvetnem pravu nedotakljiva, tam zopet vidimo številne mirne državljane pod solzami mater, žena in otrok iztrgane od svojih domov. drugod izpostavljena odprta mesta in nebranjeno prebivalstvo zlasti napadom iz zraka in povsod na kopnem in na morju grozodejstva, ki napolnjujejo in trgajo dušo z grozo. Dočim obžalujemo to polno mero bede in iznova karamo na tej zemlji storjene nepravilnosti, kjerkoli in od kogarkoli se zgode, prosimo z zaupanjem Boga, da nas usliši, da naj kakor s promulgacijo kodeksa za cerkev, tako tudi za družbo napoči srečnejši in mirnejši čas, ko se bo vsled spoštovanja pravičnosti in pravice zopet ustvaril red, in da se zasveti čim prej zarja zaželenega mira, ki naj prinese narodom, ki se bodo zopet sprijaznili, vsak procvit.

Socialistiško mirovno interpelacijo v italijanski zbornici je podpiralo 142 poslancev.

Podmorska trgovska ladja „Deutschland“ se je drugič vrnila iz Amerike. O drugi ladji „Bremen“, ni nobenih vesti. Utegnila se je ponesrečiti ob viharjih ali pa je bila morda torpedirana.

Nova vlada na Angleškem. V trenutku, ko so centralne države z veliko naglico prodirale v Rumunijo, so nastale pri vladah na Ruskem, Angleškem in tudi na Francoskem vladine krize. Stürmer je odšel in ruski ministrski predsednik je postal Trepov; v francoski zbornici so imeli važne razprave in proti vladni zaupnici je glasovalo že 160 poslancev, a kriza še ni rešena. Poročila namreč pravijo, da se Briand najbrže prav kmalu umakne. Najočitneja je sprememba v angleški vladi. Angleški ministrski predsednik Asquith je odstopil. Njegov naslednik pa je postal odvetnik Lloyd Georges, ki je odločen pristaš nadaljevanja vojne. Na Angleškem so jako nezadovoljni z dosedanjimi uspehi vojne, zato ustanove poseben vojni svet, nekako vojaško diktaturo, kjer pa niso marali ministrskega predsednika Asquitha dočim je Asquith zahteval predsedstvo v tem vojnem svetu zase. To je bil vzrok, da je Asquith podal svojo demisijo. Odklonil je tudi visoko odlikovanje, ki mu ga je ponudil kralj. Nova vlada bo uvedla mnogo reform, zlasti bo prevzela nadzorstvo nad prometnimi pomočki, železnicami in plovstvom, rudniki, zlasti premogovniki, in kmetijstvom. Svoje vojaške zadeve pa bo podredila velikemu vojnemu vodstvu entente, v kateri bo pozvan baje tudi francoski vrhovni poveljnik Joffre. Lloyd Georgesova vlada je nacionalna, podpirala jo bo večina liberalcev, konservativci in delavska stranka. Izvzemši socialistična stranka, ki se zavzema za čim prejšnji mir. Delavski stranki je obljubil Lloyd Georges tri ministrske sedeže in enega zastopnika pri bodočih mirovnih

pogajanjih. Lloyd Georges hoče mobilizirati angleški kapital za nadaljevanje vojne. Lloyd Georges je bil prejšnja leta demokrat ter hud nasprotnik vojne, sedaj je drugačen. Nadejamo se pa, da se pričinja z njegovo vlado zadnja faza svetovne vojne.

Socialistiški glasovi v Ameriki zopet narastli. „Avanti“, poroča po poročilih iz Washingtona, da so pri zadnjih volitvah predsednika Zedinjenih držav narasli socialistični glasovi za 300.000 glasov. Potemtakem so dobili socialisti 1.800.000 glasov. Razentega so socialisti dobili pri volitvah v parlamente, ki so se obenem vršile, v raznih državah 35 novih sedežev k prejšnjim sedežem.

Amerikanska velikodušnost. Sin najbogatejšega moža na svetu amerikeškega petrolejskega kralja je sklenil na svoje stroške vzgojiti stotisoč francoskih otrok. Mladi Rockefeller je izračunal, da ga bo vzgoja teh otrok, ki traja približno do 15. leta, veljala na leto 65 milijonov. Ustanova je namenjena sirotam v vojni padlih francoskih vojakov. Rockefeller se je s tem hotel izkazati hvaležnega za velikanski zaslužek, ki ga je imel zaradi evropske vojne, zakaj kakor poroča „Nieuw Rotterdamsche Courant“ se je do novega leta povečalo njegovo imetje za 1500 milijonov. Obljubili so mu pa še nekateri drugi ameriški milijonarji, da bodo prispevali v ta namen nekaj milijonov frankov.

Amerika zopet izjavlja, da ni v nobeni zvezi z mirovnim predlogom ter da še ne namerava posredovati.

Feldmaršal knez Oyama, ki je poveleval Japoncem v ruskojaponski vojni, je umrl v 73. letu v Tokiju.

Za odstranitev hrbtnih bolečin priporočajo mnogi zdravniki in nad stotisoč zahvalnih pisem Fellerjev bolečine tolažeči rastlinski esenčni fluid z znamko „Elzafluid“. Vteranje in krepke masaže hrbtna s tem izbornim vteralnim sredstvom učinkujejo ponajveč takoj in se izkažejo kot zelo dobrodejne. Velika priljubljenost tega staropreizkušenega, bolečine tolažečega domačega sredstva, je povzročila nešteto ponaredb. Priporočamo, ne napravljajte poskusenj in eksperimentov, temveč ostanite pri pristnem Elzafluid! Dobi se pri lekarnarju E. V. Feller, Stubica, Elzatr 334. Hrvaško. Cene pred vojno 12 steklenic stane franko kamorkoli le 6 K. Ni torej samo najzanesljivejše, temveč tudi najcenejše sredstvo. Nobeno drugo ne more pokazati toliko zahvalnih pisem in zdravniških priporočil, Kar je toliko ljudem hasnilo, mora dobro biti in zato svetujemo, da se ga poslužite z zaupanjem. Tudi Fellerjeve, milo odvajajoče rabarbarske kroglice z znamko Elzakroglice, 6 škatlic franko 4 K 40 v lahko obenem naročite. So izvrstno, želodec krepče odvajajo, učinkujejo sigurno in izborno in prednjačijo drastično učinkujočim. Zelo priljubljeno!

Vestnik organizacij. Obvestila Unijskega predstojništva.

Skupno predstojništvo Unije rudarjev avstrijskih je sklenilo na svoji seji dne 30. in 31. maja t. l., da izplača svojem v vojni padlih članov Unije vojno podporo v visokosti posmrtnine iz Unijskih sredstev.

V tisti seji se je tudi sklenilo, da se dosedaj v isti namen zbrani prostovoljni pomožni sklad porabi kot podpora za v vojni poškodovane člane Unije ter naj se prispevki pobirajo še nadalje.

Kakor je razvidno iz izkaza o tem skladu spodaj, so zneski, ki so došli doslej unijski blagajni, jako majhni ter glede na število v vojni poškodovanih članov Unije nikakor ne zadostni. Iz objavljenih izkazov je tudi razvidno, da je za ta sklad vpslalo prispevke samo nekaj skupin, večina skupin in vplačevalnic pa tega še ni storila.

Unijsko predstojništvo smatra torej za dolžnost, da prosi vse skupine in vplačevalnice, da prispevajo temu prostovoljnemu skladu več nego doslej in če le mogoče, naklanjajo redne prispevke.

Izkaz od 1. aprila do 30. novembra pri Unijskih blagajni vplačanih prostovoljnih prispevkov za pomožni sklad za v vojni poškodovane invalidne člane Unije: Skupine Haan 7 K, Všešlab 2-06 K, Aušine 5-92 K, Bilin 5 K, Haan 7 K, Obergeorgental 3-74 K, Všešlab 2-70 K, Haan 5 K, Všešlab 2-06 K, Všešlab 2-90 K, Janegg 5-53 K, Ausserfelden 5 K, Haan 7 K, Haan 5 K, Idrija 20 h, Schwaz 5 K, Všešlab 3-68 K, Haau 4 K, Haan 3 K, Všešlab 3 K, Aušine 5-85 K, Privoz 10 K, Všešlab 2 K, Haan 5 K; rudniški svetnik Hawelka-Kalkgrub 10 K. Skupaj 117-64 K, izkazanih dne 30. marca 1916 2560-51 K. torej skupaj 2678-15 K. — Za upravo blagajne: Emanuel Kratochwil.

Spomenica idrijskemu rudniškemu predstojništvu.

Krajevni delavski odbor rudarske zadruge v Idriji je imel dne 3. decembra t. l. svojo sejo, pri kateri je na prošnjo splošnega delavstva sklenil, predložiti sl. c. kr. rudniškemu predstojništvu v Idriji naslednjo spomenico:

Slavno c. kr. rudniško ravnateljstvo

v Idriji.

Vsled vedno večjega pomanjkanja živil in drugih potrebščin ter nastopajoče zime se čuti krajevni delavski odbor rudarske zadruge v Idriji poklicanega predložiti slavnemu c. kr. rudniškemu predstojništvu sledečo:

Spomenico.

C. kr. rudniško predstojništvo blagovoli zastaviti ves svoj vpliv v to, da bo dobilo prebivalstvo mesta Idrije in okolice, ki spada k c. kr. eraričnemu rudniku v Idriji za preživljanje čez zimo vsaj najnujnejše življenske potrebščine, kakor slanino, krompir, fižol in drugo sočivje, ter podplate usnje in kurivo, po kolikor možno nizkih cenah.

Preskrbljeno blago naj se blagovoli razdeljevati v prvi vrsti delavcem in vpo-kojencem z večjimi družinami.

Svojo prošnjo opira podpisani odbor na tele — razloge:

1. Prebivalstvo mesta Idrije posebno pa delavstvo trpi na pomanjkanju vseh življenskih potrebščin zlasti ni maščobe že več mesecev. Trgovci in mesarji nimajo ne slanine in ne masti, ako pa se tu ali tam dobi kak kilogram, je cena tako visoka, da je delavstvu nedostopna. Saj vendar delavstvo brez maščobe pri že tako občutnem pomanj-

kanju drugih živil in ob težkem delu ter slabem zraku ne more več vztrajati.

2. Sedanje množine moke niso zadostne, da bi nadomeščale druga živila, zato prihaja v glavnem v poštev krompir, fižol in drugo sočivje, ki so domači pridelki, ki jih je možno dobiti, pa se od trgovcev tudi ne more zahtevati, ker je vse to blago pod zaporo.

3. Kot običajno povsod, je delavstvo tudi v Idriji jako obremenjeno z obilico otrok, ki jih mora po postavi redno pošiljati v šolo. Toda žalostno dejstvo je, da že sedaj na stotine šoloobveznih otrok ne prihaja v šolo, ker nimajo obuval za zimo. Isto je tudi z delavstvom samim; če se glede obuval ne odpomore, celo delavci ne bodo mogli na delo, usnja in podplatov za popravilo starih čevljev ni, novi čevlji pa so tako dragi, da bi moral delavec dati za en par ves svoj mesečni zaslužek.

S kurivom za zimo se delavski sloji niso mogli zadostno oskrbeti, ker drv niti za drag denar dobiti ni. Donašanje drv iz gozdov po zimi je nevarno in manjka zato potrebnih čevljev, poleg tega pa so nekateri delavci službeno zadržani, stari provizionisti in vdove pa za ta posel niso sposobni, torej je tudi preskrba kuriva povsem utemeljena.

Slavno ravnateljstvo bo z ozirom na navedena dejstva izprevidelo, da delavstvo, če bo še nadalje naraščalo pomanjkanje živil in drugih potrebščin med njim, mora isto opešati pod sedanjimi bremenimi. Trpele bo pri tem ne le delavstvo samo, ampak tudi rudniški erar, država in bratovska skladnica ker se bodo množile bolezni, onemoglost, kar bo povzročilo obilo stroškov, krčili pa se bodo dohodki.

Pregovor je resničen ki pravi: „Delo vstvarja bogastvo, izobrazba pa moč.“ Delo in izobrazba pa se doseže le tedaj, če so življenski pogoji dani.

Brez kruha peša delo, brez izobrazbe pa moč države. To nam dokazuje najbolj nemška država v sedanjih svetovni vojni, ki ima komaj 0.4 % analfabetov in prav to ji daje zdravo podlago za notranjo in zunanjo moč, ki je nepremagljiva.

Vsled tega se podpisani odbor obrača v prijetni nadi na slavno predstojništvo s to prošnjo splošnega k rudniku spadajočega delavstva, da bi mu po svojih močeh gotovo ustreglo.

V Idriji, dne 3. decembra 1916.

Za krajevni delavski odbor rudarske zadruge v Idriji.

Tomaž Brus,
načelnik.

Tomaž Filipič,
zapisnikar.

Izdajatelj Ivan Mlinar.

Odgovorni urednik Viktor Zore.

Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Učiteljska tiskarna

LJUBLJANA, Franciškaška ulica šte. 6.
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Tiskovine za šole, župan-
stva in urade. Najmoder-
nejše plakate in vabila za
„ shode in veselice. „

Letne zaključke

Najmodernejša uredba za
tiskanje listov, knjig, bro-
„ šur, muzikalij itd. „

Stereotipija. Litografija

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani.

Pisarna: Turjaški trg šte. 4, prvo nadstropje
Uradne ure so od 8. zjutraj do 2. popoldne
Ob nedeljah in praznikih je blagajna zaprta

Zdravnik blagajne	Ordinira		Stanov
	dopol.	popol.	
Dr. Košenina Peter splošno zdravljenje	1/211—1/21		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Breskvar Viktor	1.—3. pop.		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Bock Emil očesne in ušesne bol.	10—12	2—3	Franciška ul. št. 4. pritličje
Dr. Kraigher Alojzij	1.—3. pop.		Poljanska cesta 18/I.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zgledati v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika (bolniško zglednico); brez te ordinirajo zdravniki le v nujnih slučajih, Troškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam po-
zove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika iz pol-
njeni bolniški list se mora takoj oddati v blagaj-
niški pisarni. Ob nedeljah in praznikih se ordinira
le v nujnih slučajih. Za vstop v bolnico je treba
nakaznice. Zdravila se dobe v vseh ljubljanskih
lekarnah. Bolniščnina se izplačuje vsako soboto,
če je ta dan praznik, pa dan prej od 8. zjutraj do
1. popoldne. S pritožbami se je obračati do na-
čelnika okrajne bolniške blagajne.

Načelstvo.

Ivan Jax in sin,

Ljubljana Dunajska cesta 17
priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev
in stroje za pletenje
(Strickmaschinen)
za rodbino in obrt.
Pisalni stroji Adler.

Vozna kolesa.
Ceniki se dobe za-
stonj in franko.

OKRAJNA BOLNIŠKA BLAGAJNA V ZAGORJU OB SAVI.

Pisarna: V poslopu Občnega konsumnega društva I. nadstropje. — Uradne ure so
od 8. do 12. ure dop. in od 2. do 5. ure pop. Ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Zdravnik blagajne.	Ordinira dopoldne.	Za člane:
Dr. Tomo Zarnik v Zagorju.	od 9. do 11. ure	V občinah: Zagorje, Kotedrež, Aržiše St. Lambert in Kolovrat
Dr. Ivan Premrov, Gradec pri Litiji	od 8. do pol 12. ure	V sodnem okraju Litija, izvemši člane iz predilnice
Dr. Karol Wisinger, v predilnici v Gradcu pri Litiji	od 8. do 9. ure	Za člane iz predilnice v Gradcu pri Litiji

Člani iz občin Zagorje, Kotedrež, Aržiše, St. Lambert in Kolovrat, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se mo-
rajo zgledati v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika. Člani iz predilnice se iz-
kažejo pri zdravniku s svojo izkaznico. Vsi ostali člani iz sodnih okrajev Litija in Višnjagora, se morajo pri-
zdravniku izkazati z nakaznico, izgotovljeno od njih delodajalca. Stroškov, ki nastanejo, kadar zboleli član
sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpol-
njeni bolniški list, se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. S pri-
tožbami se je obračati na načelnika blagajne.

Načelstvo.